

ще падне въ по-голѣмо робство, безъ помощта на една външна държава, Турция. Затова той се отнесълъ прѣзъ 1863. до княза Чарторийски, да не поощрява и най-малкото движение противъ руското владичество, защото Полша ще бже изтощена и съсипана.¹⁾ За сега, всичко трѣбва да затихне, усилията да бждатъ насочени къмъ вътрѣшното засилване на великата османска империя, която продължаваше да яде своитѣ поданици.

Чайка Чайковски бѣше единъ човѣкъ съ заблѣжително възпитание; но повече поетъ, отколкото мислителъ — той се отличаваше съ темперамента на едностранчиво развитие, а хладността на неговото сърдце не отговаряше на неговото художническо призвание. Възпитанъ въ школата на францюзкия либерализмъ отъ първата половина на 19. вѣкъ, той бѣше наклоненъ къмъ компромиси, къмъ политически опуртюзизмъ тамъ, къдѣто събитията налагатъ революционното дѣйствиe. По своитѣ идеи, по своитѣ чувства и нрави, по цѣлия складъ на своя умъ, Чайка Чайковски не е билъ човѣкъ за народни революции, въ които вѣрата и убѣждението правятъ едно цѣло. Съ своя култъ къмъ френския либерализмъ, той е клонилъ да измѣнява всѣки пжтъ на едно народно движение, което може да постигне реални резултати, колкото е по-самостоятелно. Съ своята утопия да се създаде една засилена Турция, безъ да измѣни нейната готическа система, въ която неизбѣжно ще се увеличатъ всичкитѣ елементи на една азиатска цивилизация, той не е съзиралъ, колко скжпи интереси ще бждатъ пожертвувани, и колко назадъ може да отиде историческото развитие на балканскитѣ държавици, които може би биха имали полза отъ една федерация, но не федерация османска, въ която по-мър-

¹⁾ Вж. и мемоаритѣ на Чайковски, часть отъ които сж помѣстени въ кн. X. на Мсб. стр. 432. и др.